

Ἱστορία

Ἑλληνικῆς Ἐσθνασετάσεως

ὀμιλία ἐν τῇ σχολῇ τοῦ
Γραφίου

Ἰωσὸ

Ἐσαγγέλου Γ. Παπαχρηστίου

534

PA

7.478

554
PA
7478

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΝ Τῆ ΣΧΟΛῆ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ,
(ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ)

ΥΠΟ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

καὶ

«Τοῖς μὲν γινώσκουσιν ἐπιτάττειν
ἑαυτοῖς τάχαθά, ἄλλους ἐπιτα-
κτῆρας· αὐτοῖς ὁ Θεὸς δίδωσι»
(Ξεν)

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ Ο «ΚΑΔΜΟΣ.»

ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄.

Β. ΣΕΚΟΠΟΥΔΟΣ

ΙΑΡΓΕΑΤΟ

1869

ΑΝΔΡΕΑΣ Β. ΠΑΣΚΑΣ

ΑΙΔΕΣΕΑΤΟ

1882

1889.

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΝ Τῆ ΣΧΟΛῆ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α Σ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

(ΣΙΣΤΑΓΟΓΙΚΗ)

ΥΠΟ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

καὶ

Τελειοφοίτου τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΤΑΝΥΝ ΔΕ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Β'. ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

(ἐκδίδεται ἑαπάνη τῆς τοῦ Λαοῦ Σχολῆς)

«Τοῖς μὴ γινώσκουσιν ἐπιτάττει
ἑαυτοῖς τάχαθά, ἄλλους ἐπιτι-
κτῆρας αὐτοῖς ὁ Θεός διδάσκει»
(Ξεν)

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ Ο «ΚΑΔΜΟΣ.»

ἘΠΙ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α'.

Β. ΣΕΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΓΓΕΑΤΟ

1869

ΑΝΔΡΕΑΣ Β. ΠΑΣΧΑΣ

ΑΙΔΕΣΑΤΟ

1882

1889.

Т.А. 952

Κύριοι,

Ἐμφανιζόμενος ἐνώπιον ὑμῶν πρώτιστα ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἀνερχόμενος τὴν ἔδραν ταύτην, συναισθάνομαι τὴν βαρεῖαν ἐντολὴν τὴν εἰς ἐμὲ ἀνατεθεῖσαν, τοῦ νὰ γένωμαι ὠφέλιμος, ὅπως πότε ἂν ᾔ, ὑμῖν καὶ τὴν σμικρότητα τῶν πρὸς τοῦτο δυνάμεών μου. Ἐλπίζω δ' ὅμως, ὅτι ἡ εἰλικρινὴς ὑμῶν προθυμία, ἣν ἔχω πεποιθητιν, ὅτι ἐκ ψυχῆς θέλετε καταβάλλει περὶ τὴν τελειοποίησιν ὑμῶν αὐτῶν, θέλει ἀναπληρώσει πᾶσαν ἔλλειψιν καὶ θέλει ὑποστηρίξει τοὺς κοινούς ἀγωνίας μας εἰς τὴν τοῦ ἔργου ἐπιτέλεσιν, εἰς οὓς διὰ τοῦτο μετὰ θάρρους προσέρχομαι.

Πρὶν δ' ἢ ἐπιληφθῶ τοῦ προκηρυχθέντος μαθήματος ὀφείλω νὰ προεῖπω, ὅτι ἡ διδασκαλία τούτου, ὡς καὶ πάντων τῶν διδαχθησομένων μαθημάτων ἔσται ἡ ὁπωςδήποτε ἐφικτὴ ὑμῖν, διότι γινώσκομεν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δὲν εἶνε δεκτικὸς ὁμοίως πάσης ἀληθείας καὶ πάσης μαθήσεως, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη ἐνιαχοῦ νὰ γείνη ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὰ νήπια καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς γεγηρακότες· καθὼς τούτων ὁ στόμαχος δὲν δέχεται πᾶσαν τροφήν, ἀλλὰ κατὰ τε τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν

πεπτικήν αὐτοῦ δύναμιν, οὕτω καὶ ἡ πνευματικὴ δύναμις πιντὸς ἀνθρώπου δὲν δέχεται ὁμοίως πᾶσαν μάθησιν, ἀλλὰ κατὰ τε τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τὴν ἀνάλογουσαν εἰς τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Διόπερ θέλουσι διδαχθῆ ὑμῖν αἱ μέγιστα, ὠφελιμώταται καὶ ὑψηλόταται τῆς ἱστορίας ἀλήθειαι ἀναλόγως πρὸς τὴν πνευματικὴν ὑμῶν ταύτην κατάστασιν, ἵνα οὕτως εὐχαρίστως γένηται δεχταὶ καὶ εὐπεπτοί.

Ἀλλὰ τίς ἡ ἱστορία καὶ τίς ἡ ἐκ ταύτης ὠφελία, τίς δὲ ἡ ἑλλην. ἐπανάστασις, ἣν ἐκ τῆς μεγάλης πνευματικῆς πανδαισίας πρῶτα δια ὑμᾶς ἐξελέξαμεθα; Τοῦτο νομίζω ὅτι εἶνε ἐπ' ἀναγκῆς διὰ μικρᾶς εἰσαγωγῆς πρῶτον νὰ καταδείξω.

Ἱστορία ἐστὶν ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις καὶ ἡ μεθοδικὴ ἐκθεσις τῶν σπουδαιοτάτων γεγονότων τῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἅτινα διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, εἴτε ὑπὸ συγχρόνων μαρτύρων εἴτε ὑπὸ συγχρόνων μνημείων. Οὕτω δ' αὕτη διακρίνεται τῆς μυθιστορίας, ἣτις παριστᾷ γεγονότα πλαστά, ἀλλὰ δυνάμενα νὰ πραγματωθῶσι καὶ τῆς μυθολογίας, ἣτις ἀφηγεῖται οὐ μόνον πλαστὰ, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατα νὰ γείνωσι.

Ἡ ἱστορία ἐπομένως πρῆσθητι σὺμπαντα τὸν κόσμον ὡς μίαν οἰκογένειαν· καὶ τὰ γεγονότα πάντων μὲν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐξετάζουσα,

ἤτοι ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, καλεῖται γενική, ἰδίᾳ δ' ἐνός τούτων χωρὶς, καλεῖται μερική καὶ δὲν δύναται, καθόλου εἰπεῖν, νὰ ὑπάρξῃ ἀνευ τῶν δύο ὀφθαλμῶν αὐτῆς τῆς Γεωγραφίας καὶ Χρονολογίας (1).

Ἐν ᾧ δὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον αὕτη προτίθεται, παραμελεῖ τὰ μέλη ἐκεῖνα τῆς οἰκογενείας, ἅτινα οὐδὲν συνεισέφεραν καὶ περὶ τὰ σπουδαῖα μόνον τῶν ἐθνῶν πολὺ φροντίζει καὶ ταῦτα κυρίως ἐξετάζει, ἐξάγοσα ἐκ τῆς τούτων ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως νόμους καὶ γενικὰς ἀρχάς, ἃς παραδίδωσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ αὕτη εἰς τὴν πολιτείαν, ἵνα στηριζομένη ἐπ' αὐτῶν εὐδοκιμήσῃ.

Ἡ ἱστορία λοιπὸν εἶνε τὸ καλλίτερον Σχολεῖον καὶ διδασκῆριον, ἐν ᾧ διδασκόμεθα, ὡς ἐν καθαρῷ κατόπτρῳ καθορῶντες τὰς πράξεις τῶν πρὸ ἡμῶν

(1) Καὶ διὰ μὲν τῆς γεωγραφίας καταδείκνυται οὐ μόνον ὅπου τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας διεπράχθησαν γεγονότα, ἀλλὰ καὶ ὁποῖους ὁ διάφορος ἀπεργάζεται τοῦ κλίματος χαρακτήρ τοὺς κατοίκους (πρὸς τὰς τέσσαρας ἐν Ἑλλάδι φυλάς, γεννηθεῖσας ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλίματος καὶ τὴν διαστολὴν τῶν κατοίκων ἔτι καὶ σήμερον αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος μερικῶς καὶ τῶν διαφόρων λαῶν καθόλου) καὶ ὅποια τῶν κρατῶν ἀναφαίνονται, ὅποια δὲ καταστρέφονται πλέον διὰ δὲ τῆς πικίλης ἀνά τὰς διαφόρους πόλεις κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ τινα τῶν νῦν ἐθνῶν χρονολογίας, τὸ πότε ἕκαστον συμβὰν ἐγένετο.

ατόμων τε καὶ ἐθνῶν, τὴν γενικὴν πρώτην ἀρχὴν, ὅτι τῶν ἐθνῶν τὰ μὲν τάγαθὰ πράξαντα ἐμεγαλοῦρησαν καὶ μεγαλοῦργοι, τὰ δὲ φῦλα κατεστράφησαν καὶ καταστρέφονται καὶ ἔπειτα τίνα δικαιοματά καὶ καθήκοντα ἔχουσι τὰ ἄτομα, ὡς μέλη τῆς ἀνθρωπίνης καθόλου κοινωνίας καὶ τῆς ἰδίας ἐν μέρει πατρίδος.

Τοιαῦτα δὲ παρέχουσα ἡ ἱστορία ρυθμίζει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ ἀναπτύσσει τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων καὶ τοσαῦτα χορηγεῖ τὰ ὠφελήματα ὥστ' οὐ παύονται ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι ἀποδιδόντες τὰ μέγιστα αὐτῇ· ὁ δὲ Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, ἵνα τοὺς ἄλλους παραλίπωμεν, λέγει περὶ αὐτῆς: «ἡ τῶν προγεγενημένων πράξεων μνήμη, τῆς τῶν μελλόντων εὐβουλίας παράδειγμα γίνεται».

Διδῶρος δὲ ὁ Σικελιώτης ἐπὶ λέξει τάδε: «τοῖς μὲν γὰρ νεωτέροις τὴν τῶν γεγενησκότων περιποιεῖ σύνετιν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις πολυπλασιάζει τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν καὶ τοὺς μὲν ἰδιώτας ἡγεμόνας παρασκευάζει, τοὺς δὲ ἡγεμόνας τῷ διὰ τῆς δόξης ἀθανατισμῷ προτρέπεται τοῖς καλλίστοις τῶν ἔργων ἐπιχειρεῖν».

Καὶ πῶς ὄντως αὕτη δύναται νὰ μὴ περιποιήσῃ σύνετιν καὶ νὰ πολυπλασιάσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ἐμ-

ερίαν, ἀφ' οὗ διὰ ταύτης τσοσούτων αἰώνων ἀπο-
τῶμεν συγχρόνως πείραν καὶ τσοσούτων περιστά-
σεων καὶ καιρῶν καθιστάμεθα γνῶσται, δυνάμενοι
ὕτως ἀσφαλέςτερον νὰ κρίνωμεν τὸ παρὸν ἡμῶν
καὶ τὸ μέλλον καὶ νὰ δίδωμεν τοὺς ὅρους τῆς
ροόδου ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ ἡμῶν, εἴτε ἄτομά ἐσμεν
ἢ τε ἔθνη;

Διὰ ταύτης λοιπὸν βῆθόν τε καὶ πλέον παντός
ἑτέρου μαθήματος ἐνισχύεται καὶ ὑψοῦται ὁ ἄν-
θρωπος εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, δὲ ὅτι πλουτιζόμενος
ἐκ μὲν μικροῦ πόνου καὶ ὑψούμενος εἰς
κρίσιμους ἀληθείας κρατύνεται ἐσωτερικῶς καὶ κα-
σταταὶ ἡθικῶς ἐλεύθερος, διδασκόμενος
ῥῶσιμα πάντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τὰς τρεῖς με-
γάλας ἀρχὰς τῆς ἰσότητος, ἀδελφότητος καὶ ἐλευ-
θερίας, αἰδέον νὰ ᾧσι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἡμε-
τέρου σωματείου.

Πληροῦ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τοῦτο μὲν εὐχερῶς,
οὗτο δὲ καὶ σπουδαίως καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τὸν ἑ-
αυτοῦ προορισμόν, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς
γνοίας καὶ ἐξικνεῖται εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπίγνω-
σιν, ἣν πέφυκε δέξασθαι καὶ διὰ τοῦ ἔθους τελειῶσαι
κατὰ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον (Ἀριστοτ. Ἠθ.
ἱκ. Β'. 6').

Τῆς βουλήσεως δηλονότι ἐκάστου τελειουμένης ἐξ ἧς πᾶσα τοῦ ἀνθρώπου πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ἐξήρτηται, ὡς ἐκ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐλλόγου καὶ δέοντος, ἅπερ καθορᾶ, παύονται πλέον καὶ αἱ ἔμφυτο ὑφ' ὧν ἡ βούλησις κατακυριεύεται ἕξεις, ἡ τῆς αὐτοσυνηρησεως καὶ ἰδιοτελείας, ἐξ ὧ παραμελοῦνται μὲν πᾶσαι αἱ μεγάλαι ἀρχαί, οἷο τῆς φιλοπατρίας, τῆς ἰσότητος, τῆς δικαιοσύνης κλ. ἀπαλλασσόμενος δ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ πόθου τῆ ἑαυτοῦ μόνον συντηρήσεως, τοῦ μίσους καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, διαβλέπει αἰωνίους ἀληθείας, δι' ὧν ὁδηγεῖται ἡ ἑαυτοῦ ἐκλογὴ εἰς ὅ,τι δίκαιον, ἀγαθὸν ὑψηλὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ τὸ ἄτομον ἀφοσιῶται εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιτέλεσιν, ἢν δύναται οὕτως ἀσμένως νὰ ἐκλέξη.

Ἄλλως ὁ ἄνθρωπος εἰς ἑαυτὸν καταλιμπανόμενος καὶ εἰς ἡθικὴν ἐρημίαν ἀφιέμενος δὲν δύναται νὰ μεταλαβῆ ἀλλὰ πορεύεται ἀστάτους ἐν τῷ βίῳ καὶ πεπερασμέναις ὁδοῦς, ἀντιφατικὰς πρὸς τὸν κοινὸν νόμον τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ· διότι κληρονομήσας δουλικὴν κατάστασιν ἐκ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας δὲν δύναται νὰ διδῆ τ' ἀγαθόν, τὸ πρὸς τὴν πραγματικὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι, καθαρὸν καὶ ἀμιγῆς καὶ τοῦτο νὰ προτιμήσῃ ἀλλ' αἰεὶ τοῦθ' ὄρων μετὰ ψευδῶν κεκαλυμμένων

ειδώλων οὐδαμῶς δύναται τῆς πραγματικῆς νὰ ἐφάπτηται ἀρετῆς, ἥς τέλεια ὑποδείγματα πλείστα εὕρισκει ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Τίς δὲ δύναται νὰ θύσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μᾶλλον μετὰ τὴν τοσαύτην ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν, εἰμὴ ὁ παιδευθεὶς τὰ μεγάλα ὑπὲρ τῆς φιλοπατρίας διδάγματα; Τίς δὲ νὰ διαπράξῃ τὴν ἀρετὴν ἀνευ τῆς ἐντελοῦς διαγνώσεως τοῦ πραγματικοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ κόσμῳ; Τίς δὲ μᾶλλον δύναται νὰ ἀφροσιωθῆις τὸ καθήκον ἢ ὁ καθορῶν, ὅτι ἄλλοι εἰς τοῦτο ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφιερωθέντες ἀπηθανάτισθησαν;

Οὕτω δὲ θεραπεύοντες καὶ βελτιοῦντες τὴν ἔμφυτον ἡμῶν αὐτῶν ἀτέλειαν, φθάνομεν εἰς τὸν προορισμὸν τὸν θέοντα, τοῦθ' ὅπερ προεῖπεν ὁ Ἰησοῦς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καλέσας μακαρίους τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, τοὺς κατανοοῦντας δὴλόν γε ὅτι τὴν ἑαυτῶν πτωχίαν τοῦ πνεύματος ἐξ ἧς δὲν δύνανται νὰ διαπράξωσι τὰγαθὸν καὶ σπεύδοντας εἰς τελειότητα καὶ τοῦθ' ὅπερ ὁ θεὸς Πλάτων ἐξέφρασεν ἀποκαλέσας Πενίαν, ἐκείνην (1), ἐξ ἧς κατὰ Διοτίμαν πηγάζει ὁ θεὸς

(1) Πλάτ. Φαῖδρ, σελ. 245—531. Συμπ: 211, Β.

Ἔρως, ἤτοι ἡ φιλοσοφία, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν σοφίαν καὶ μάθησιν, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος κατανοεῖ ἑαυτὸν καὶ ἑαυτοῦ ἀξίος καθίσταται, τοῦθ' ὅπερ ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃτε καὶ διὰ πάντων μὲν τῶν μαθημάτων, πρῶτιστα δὲ διὰ τῆς εἰς μεγάλας ἀρχὰς καὶ ἀληθείας καὶ ἰδέας ποδηγετούσης ἱστορίας.

Τοιαῦτα γενικῶς εἰπόντες περὶ τῆς ἱστορίας καθόλου καὶ ὡς ἱστορίας καὶ ὡς μαθήσεως, ἴδωμεν ἤδη βλέμματι διαβατικῶ καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τοὺς ἐκ ταύτης καρπούς καὶ πῶς δύνανται τὰ εἰρημμένα ὠφελήματα νὰ προσέλθωσι καὶ αἱ μεγάλαι ἐκ ταύτης ἐκπηρᾶζουσαι ἀρχαὶ καὶ ἀλήθειαι νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἥτις λήγει τῷ 476 μ. Χ. ἤτοι μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, τῆς τ ο ὕ μ ε σ σ α ἰ ὄ ν ο ς, ἤτοι τῆς μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) καὶ τῆς νεωτέρας, τῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. (1)

(1) Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ χρονολογικὴ αὕτη διαίρεσις τῆς καθόλου ἱστορίας ὡς καὶ ἡ ταύτης παλιν μερικώτερον γινομένη στηρίζεται ἐπὶ βέβαιου ὀρισμένου γεγονότος, ὅπερ συντέλεσε νὰ μεταβάλλῃ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς. Τοιαῦτα δὲ γεγονότα ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶν ἡ ἀλωσις π. χ. τῆς Κ)πόλεως, ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἅτινα καὶ ἱστορικὰ γεγονότα καλοῦνται, τοῦ μεταξὺ δύο τοιούτων χρονολογικοῦ διιστήματος ἱστορικῆς ὀνομαζομένου π ε ρ ι ὀ δ ο υ.

Πρόχειρον δ' ὑμῖν ἔστω παράδειγμα ἐκ τῆς ἀρχαίας πρῶτον ἱστορίας τὰ ἀνατολικά ἔθνη καὶ οἱ Ῥωμαῖοι· ρίπτοντες ἐπὶ τούτων τὸ βλέμμα καθορῶμεν, ὅτι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τῇ πρώτῃ ταύτῃ τοῦ πολιτισμοῦ κοιτίδι, ἔνθα ἀνεπτύχθησαν αἱ πρῶται τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὡς κοινῶς ὠμολόγηται, καὶ ὁπόθεν ἐδανείσθησαν τὰ πρῶτα τῆς μεγίστης αὐτῶν ἐπιδόσεως οἱ πρόγονοὶ ἡμῶν καὶ ὁπόθεν κατάγονται αἱ πρῶται περὶ θρησκείας ἰδέαι, τὰ πάντα προῶρως ἐμυράνθησαν ἐκ τῆς ἐλλείψεως γενικῶν ἀρχῶν, τῆς στέρσεως τῆς ἀρετῆς ἐν τε τοῖς ἀτόμοις καὶ τοῖς ἔθνεσι καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς πολυτελείας, τῆς ἀκολασίας, τῆς πολυγαμίας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ διὰ τὴν τῆς ἀρετῆς καλλιέργειαν, τσαύτη ἔνεστιν ἡ ἐπίδοσις, ὥστε αὕτη ὑπάγει ὑπὸ τὴν ρομφαίαν αὐτῆς σύμπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ ἐξασκεῖ τὴν ἑαυτῆς ἐπιρροὴν μέχρι τῆς σήμερον ἐπὶ παντὸς πεπολιτισμένου λαοῦ.

Ἡ τῆς ἀρετῆς δ' ἐν Ῥώμῃ καλλιέργεια εὐθὺς ἀρχῆθ' ἐκαταφαίνεται καὶ διαλάμπει, ὡς ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν ἡ καχία καὶ ἡ ἐλλείψις ἀρχῶν καὶ ἐπὶ τῶν βάστεων ταύτης, ὡς λέγει ὁ Μοντεσκιού, οἰκοδομοῦσι τὴν εὐημερίαν αὐτῆς οἱ πρῶτοι βασιλεῖς. Προεμήνυσε δὲ τὸ μέλλον τῆς κραταιᾶς πόλεως ἡ

τοιαύτη ἐν τῇ γενέσει αὐτῆς σειρά τοσούτων μεγάλων ἀνδρῶν, οἳ σπανίως ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Διότι ὄντως κατὰ τὴν γένεσιν τῶν κοινωνιῶν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτειῶν καθιστῶσι τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς βάσεις τῆς πολιτείας, δι' ὧν μετὰ ταῦτα ἀναδείκνυνται οἱ τῶν πολιτειῶν ἀρχηγοὶ. Καὶ δὴ Ταρχύνιον τὸν τελευταῖον βασιλέα μετὰ ἐξ ἱκανωτάτους ἀρχοντας, παραβάτην τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σήξτον τὸν ἀτιμάσαντα τὴν σύζυγον τοῦ Κολλατίνου Δουκρητίαν καὶ προσβαλόντα τὴν ἀρετὴν, διδάσκει ὁ φρονηματοσιθεὶς πλέον λαὸς καὶ γενόμενος ἐπιχειρηματίας καὶ ὑπερήφανος καὶ τοσαῦτα λαβὼν προνόμια παρὰ τοῦ Σερβίου Τυλλίου πρὸς τὴν τῆς συγκλήτου ταπείνωσιν, (1) ὅσα ὁ Ἐρρίκος Ζ' τῆς Ἀγγλίας ἐχορήγησε τοῖς δήμοις, ἵν' ἐξευτελίσῃ τοὺς ἀρχοντας, διδάσκει, λέγομεν, τὸ ἀληθὲς καθῆκον τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἡμῖν κατάδεικνυσι τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι πορείαν· διότι καταρρίψας τοῦτον πάραυτα τῆς ἀρχῆς παραδίδωσι ταύτην εἰς τοὺς ὑπάτους Βροῦτον καὶ Κολλατίνον, ὧν ἄδακρυς (!) ὁ πρῶτος τὰ τέκνα τοῖς ραβδούχοις παρέχει χάριν τῆς μεγάλης πατρίδος,

(1) Ὁρὰ Ζῶναρξὲν καὶ Διονύσιον Ἀλικαρνασσέα ἐν βιβλ. 4.

καθ' ἧς ἀνεῦρε ταῦτα συνομόσαντα διὰ τὴν περὶ τὸν
Ταρκύνιον προθυμίαν.

Τοιαῦτα δ' ἡ Ῥώμη φρονήσασα, κατὰ τοῦ συ-
στρατευσαμένου τῷ Ταρκυνίῳ βασιλέως τῶν Ἐ-
τρούσκων Πορσήνα ἀντιτάσσει τὸν Ὀράτιον Κάκλη-
τα καὶ Μούκιον Σκευόλαν καὶ τὴν Κλαιλίαν, οἵτι-
νες ἀποκρούσαντες ἐκ παντὸς τρόπου τὸν βραχέος
ἄξιον δι' αὐτοὺς πολέμιον τιθέασι τὰς βάσεις τῆς
Ῥώμης πρὸς τὸ μεγαλεῖον διὰ τῶν ἑαυτῶν ἀρι-
στειῶν! Ὁ λαὸς ἀντιλαβόμενος τῶν ἔργων ὀργᾶ
ἤδη πρὸς τὰ σπουδαῖα ὁ πληθεὺς ἀποκεκαλυμμέ-
νος τὴν πρὸς τὸν πατρίχιον ἐπιζητεῖ ἐξίσουσι καὶ
ὁ μὲν αὐτοκράτωρ στρατηγὸς Κιγκιναῖτος ἀπὸ τοῦ
γεωργικοῦ ἀρότρου μεταβάς σώζει τὴν φίλην πα-
τρίδα, ὁ δὲ προεστὼς καὶ νομομαθὴς Ἄππιος ὁ
Κλαύδιος, ὁ αἰσχρὸς τῆς Βιργινίας ἀπαγωγεὺς καὶ
παραβάτης τῶν ἰθίων ἑαυτοῦ νομοθετημάτων δεινὰ
πίσχει διὰ τὴν τῆς ψυχῆς μοχθηρίαν.

Οὕτω δ' ἡ μικρὰ ἐκείνη ληστρικὴ πόλις, ἡ ἐκ κα-
λαμῶν τὰς οἰκίας ἔχουσα καὶ ἡ ἀνεγερθεῖσα ἐκ τῆς
τέρρας τῆς γαλατικῆς πυρκαϊᾶς, ἐπὶ τοιούτων ἐδρα-
σθεῖσα ἀρχῶν κατέστη, τῷ χρόνῳ προϊόντι, ἡ ἰσχυ-
ροτέρα πασῶν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων καὶ μὲ ὑπε-
ρήφανον ἑώρα ὄμμα ἐν βραχείᾳ τινὶ τοῦ χρόνου πε-
ριόδῳ ὁ Καπιτωλῖνος Ζεὺς τὴν κάτωθεν αὐτοῦ ἀγο-

ράν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ δήμου καὶ σύμπασαν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ κειμένην· οἱ δὲ Πληθεῖοι ἐξισωθέντες ἀντικατέστησαν μὲ τὰ πλούσια τοῦ πολέμου λάφυρα τὰς πτωχὰς στέγας των, ἃς ἴδρυσαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὠραίας, χρυσαῖ δ' ἀπανταχοῦ τῆς νίκης ἀνέκειντο ἀσπίδες καὶ ἀνδριάντες ἥρώων ἐκόσμουσαν τὴν κοσμοκράτειραν πόλιν, ἣτις διὰ τῶν ἥρώων αὐτῆς προέβη εἰς τὴν τῶν ἀπάντων ἀπανταχοῦ τότε ὑποδούλωσιν καὶ ταπεινώσιν.

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ὕψωσιν ἐπέπρωτο ἡ πτώσις! Μετὰ τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου καὶ τὴν χρυσοῦν τοῦ Αὐγούστου ἐποχὴν, ὁ λαὸς ἀποχαυνωθείς ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τῆς τρυφηλότητος παρεδόθη εἰς τὴν ἀργίαν καὶ ἐγένετο εὐτελέστατος, καὶ ἀπῆλαυε τῶν καρπῶν τῆς τυραννίας ἀσμεναίτατα, ἔν' εὐρίσκη ἀσφάλειαν ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. Ἐνταῦθα δὲ δυνατὶ τις νὰ γένηται θεατὴς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! Τοσαῦται μεγάλαι πράξεις καὶ θρίαμβοι, τοσαύτη σύνεσις καὶ φρόνησις καὶ βαθύνοια τῆς γερουσίας ἀπώλετο αἴφνης διὰ τῆς πρὸς τὴν κακίαν ῥοπῆς, τὴν τρυφήν καὶ τὴν περὶ πᾶν πλεόν ἀκηδῖαν· ὁ δὲ λαὸς ὁ τιμωρούμενος τὸν Ταρκύνιον καὶ τὸν Ἄππιον καὶ τὸν Κοριολανὸν καὶ τὰ εἰυτοῦ τέκνα παρανομοῦντα, δὲν ἐμίσει οὐδὲ τοὺς χειρί-

στους τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τὸν κραταῖον ἐπομένως στρατάρχη· Καίσαρα διεδέχθη ὁ τερατώδης Νέρων.

Ἴνα δὲ μὴ τὸν χρόνον κατατρίβωμεν, οὕτως ἢ Ῥώμη παρακμάσασα ἐγένειο δούλη βαρβάρων, διότι τὰ μεγάλα χαίρειν εἶσε, περὶ ἃ οὕτω πυρετωδῶς ἄχρι ὥρας ἔσπευδε γοργῶ τῷ ποδί· αὐτὴ δ' ἐκείνη, ἥτις τοσοῦτον εἶχε μηδενίσει πάντας τοὺς λαοὺς ἠττηθεῖσα ἄγει ἡμᾶς νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ἡ γῆ νέους τοσοῦτους ἐγέννητεν ἰσχυροτέρους καὶ κρείττους ταύτης, ἵνα τὴν καταστρέψωσι. Καὶ ὅμως νικηταὶ αὐτῆς ἦσαν οὐχὶ οἱ ποταποὶ βάρβαροι, ἀλλ' ἡ ἑαυτῆς κακία.

Ἀλλὰ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς γηραιᾶς καὶ παρακμασάσης πόλεως ὁ Δοκλητιανὸς τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων ἀπέναντι τῆς σμικρότητος τοῦ ἐσωτερικοῦ κατανοῶν διέταξεν, ὅπως ὑπάρχωσι πάντοτε δύο αὐτοκράτορες καὶ δύο καίσαρες, ἐξ οὗ ἐπήγασεν ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία, ἥτις ἐπιζήσασα τῆς δυτικῆς ἐνεψυχώθη διὰ τοῦ ἐπικρατήσαντος Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἰδρυθέντος οὕτω νεοῦ ὀρμητηρίου πολιτικῆς ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ ἀνατολὴ ἐγένετο Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἀνέθαλε πάλιν καὶ ἀνεβλίστησεν ἐν αὐτῇ ὁ μεσαιωνικὸς ἑλληνισμός, ἀφ' οὗ πολὺ πρὸς ἐπικράτησιν τὸ πρῶτον ὑ-

πέφερον οὗτος, διότι εισέρρευσαι καὶ ἀνemiχθησαν ἐν ταύτῃ πολλὰ ξενικὰ καὶ βάρβαρα ἔθιμα, ἐθολώθη δ' ὁ ἑλληνικὸς κόσμος· προήχθησαν δ' οἱ εὐνοῦχοι εἰς τὰ ὑπάτα τῶν ἀξιωματῶν καὶ ἐπερρώσθησαν πολλαὶ παρείσακτοι βαρβαρικαὶ ἔξεις. Ἀλλὰ τέλος κατίσχυσεν ἀπὸ τῆς 8ης μάλιστα μ. χ. ἑκατονταετηρίδος. Αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ ἐλύθησαν, ἐτελειώθησαν αἱ νομοθετικαὶ ἰδέαι, κατετροπώθησαν οἱ ἐπαπειλοῦντές ἐχθροί, μέχρι οὗ τὰ ἀμοιβαῖα πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ πάθη ἐχορυφώθησαν, ἢ διαφθορᾷ ἐπῆλθεν, οἱ πόροι τοῦ κράτους ἐξητλήθησαν καὶ αἱ λαμπραὶ ἡμέραι τῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Κομνηνῶν δυναστείας παρῆλθον ἀνεπιστρεπτει ἐν ταύτῃ τῇ αὐτοκρατορίᾳ· καὶ οἱ Τοῦρκοι γενόμενοι κύριοι τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ ἡμίσεως τούτου τοῦ κράτους μέρος ἐγένοντο καὶ αὐτοῦ τούτου, ὡς γνωστὸν, δεσπότης καὶ κυρίαρχος.

Τοιαῦτα λοιπὸν διορᾷ τις ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν καὶ τῆς Ῥώμης. Τί δὲ τῶ ὄντι δὲν διδάσκεται τις ἐκ τούτων καὶ τί δὲν ἔχει νὰ ἴδῃ ἐκ τῆς ἱστορίας π. χ. αὐτῶν; Καταπίπτουσιν ἄρδην καὶ ἐξαφανίζονται τέλειον τὰ ἀνατολ. ἔθνη διὰ τὴν καχίαν, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν, ὡς ἐρρήθη, ἀρχῶν, ἀκμάζει δ' ἡ πόλις Ῥώμη καὶ παρακμάζει αὐτὴ

ἑαυτῆς ἢ μεγίστη τοῦ κόσμου αὐτοκρα-
τορία καὶ διέπυσα τὸν κόσμον ἀρχή. Ἄλλ' ἀκμά-
σια ποῖα δὲν καταλείπει παραδείγματα κρείττονα
ἰσῆς ἀτελείας ἀνθρωπίνης ἀτόμων; Τίνα δὲ δὲν
ἰθορᾷ τις εἰς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς νόμους καὶ
καθῆκον ἀφοσίωσιν μεγίστων αὐτῆς ἀνδρῶν καὶ
καξίων ὑποδειγμάτων; Τίνα δὲ διδάγματα δὲν
κρποῦταί τις ἐμβαπτιζόμενος εἰς τὴν gravitatem
εινήν καὶ auctoritatem τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἔθνους
κμάζοντος καὶ τίνα θαυμασμὸν δὲν αἰσθάνεται
πάξιον δι' αὐτό, καὶ τίνα δ' ἀποστροφὴν διὰ τοὺς
ρόνους τῆς αὐτοῦ παρακμῆς ὡς καὶ τοὺς τῶν ἀ-
τολικῶν ἔθνῶν; Τὴν μεγίστην βεβαίως, ὡς καὶ
τὴν μεγίστην τῶν διδασκαλιῶν ἐκπηγάζουσιν ἐξ
ὑτῶν τῶν πραγμάτων θέλει εἶπει πᾶς τις ἐξ ὑμῶν.

Πόσα δὲ ἐκ τῆς μέσης καὶ νέας μάλιστα ἱστο-
ρίας δὲν ἔχει τις νὰ ὠφελῆθῃ; Καθορῶν τὴν ἐν τῷ
ἔσω αἰῶνι ἴδρυσιν τῶν διαφόρων μεγάλων
ἡμερον τῆς Εὐρώπης κρατῶν καὶ πῶς οἱ διάφοροι
κασταχοῦ κάτοικοι, ἐν Γαλλίᾳ Ἰσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ,
Ἀγγλίᾳ, κλ. κατακτηθέντες ὑπὸ ἑτεροφύλων καὶ
τερογλώσσω, προϊόντος τοῦ χρόνου συνεχωνεύθη-
αν μετ' αὐτῶν καὶ ἀπετέλεσαν ἔθνη μεγάλα διὰ
ιαφόρων μεγάλων ἀνδρῶν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λα-
οῦντα γλῶσσαν καὶ εἰς τὸ ὕπατον ἐκ βαρβάρων

ἀφικόμενα τῆς ἀναπτύξεως, διαβλέπει καὶ τὰ πολιτικά τοῦ μεσαίωνα κατασκευάσματα, ἅτινα μενεγγόντα χρόνους σκότους περιώρισαν πλεῖστον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τε προσώπου καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐξ ὧν εἰς ἀμάθειαν καὶ βαρβαρότητα ἐβουθίσθη ἡ Δύσις, στυγνὴ δὲ θρησκομανία καὶ κύκλοι πολιτικοὶ περιοριστικοὶ τῆς ἀναπτύξεως ἐδέσποσαν τὸν κόσμον μέχρι τῆς διαρρήξεως τῶν πεδῶν κατὰ τὴν νεωτέραν ἰδίαν ἱστορίαν καὶ τῆς κατακρημνίσεως οὐ τοῦ λαοῦ τῶν φραγμάτων, ἅτινα διεχώριζον αὐτὸν εἰς τάξεις καὶ εἰς κύκλον παρακωλύοντα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ζωὴν.

Ἄλλ' ἡ νεωτέρα ἱστορία δύναται πάλιν νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, πᾶσαν προγενεστέραν ὑπερτερεῖ διότι στενωδῶς ἐσμὲν μετ' αὐτῆς συνδεδεμένοι καὶ πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἐν αὐτῇ ἐτελειώθησαν. Χῶραι νέαι ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀνακαλύψεις ἐπιστημονικαὶ ἐγένοντο. Διὰ τῆς δυνάμεως δὲ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου νέαν κοσμοπολιτείαν πρακτικῆς φύσεως διδάσκονται οἱ λαοὶ. Ἐξευγενίζεται ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας καὶ ἀδελφούνται ἐπικουροῦντες ἀλλήλοις οἱ πάντες, αἱ δὲ ἰδέαι ἔργον γιγνόμεναι ἐπιτυχάνουσι τῆς δοκίμου ἐφαρμογῆς. Ἀλάθητα δὲ παρέχουσι διδάγματα ἢ σταδιοδρομίαν καὶ ἡ πρόοδος τῶν διαφόρων ἐθνῶν δι-

τῶν μεγάλων ἀρχῶν καὶ ἀνδρῶν μεγίστων, ὑποδειγματίῳ παντὶ πάσης ἰκανότητος καὶ ἀξίας, τὰν-τίθετα δ' ἡ παρακμὴ ἄλλων διὰ τὰναντία.—Καὶ ἵνα τὰλλα παραλίπωμεν, τί δὲν διδάσκει ἡμᾶς ὁ νέος Κόσμος, ἡ Ἀμερικὴ; τὰ μέγιστα. Ὅτι δηλονότι ὁ ἀτομικὸς πλοῦτος μόνον καὶ ἡ πρὸς κτῆσιν αὐτοῦ ἐγωϊστικὴ ἐνέργεια παραλύουσι τὴν πραγματικὴν ζωὴν ἐνὸς ἔθνους καὶ ναρχοῦσι τὰς πρὸς τὰ μεγάλα ἰδέας καὶ ἐπιφέρουσι τὸν ἠθικὸν μαρασμόν· ἐν ᾧ ἡ κοινὴ πάντων συνεργασία, ἣν καὶ ὑμεῖς ἤδη ἐπιδιώκετε, καὶ ἡ πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις πάντων ἡ ὕλική καὶ πνευματικὴ, οἷα ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχει, κυοφοροῦσιν αἴσιον μέλλον ὑπὲρ τῆς ὅλης πατρίδος, οὐχὶ ἰδιοτελεῆς καὶ κερδοσκοπικὸν ἀλλὰ προοδευτικὸν καὶ εὐγενές. Διδόσιν δ' ἡμῖν ταῦτα τὴν παρήγορον ἐλπίδα, ὅτι οὕτω κατὰ μικρὸν διὰ τῆς τῶν πάντων τελειώσεως, δύνανται καὶ παρ' ἡμῖν μὲ τὴν ἀμοιβαίαν μόρφωσιν καὶ βοήθειαν οὐχὶ μόνον νὰ ἐκλείψωσι τὰ χεῖριστα τῆς κακῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγεννηθῶσιν αἱ ζωτήριοι ἀρχαὶ τοῦ Σωκράτους, τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος, οὐχὶ δὲ τῆς τοῦ γένους, τῆς ὕλης ἢ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, αἵτινες καὶ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ καὶ νὰ ἀναδειχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀξία καὶ ἡ πρόοδος γενικὴ, ὡς ἐκεῖ, ἔνθα ἀνεγεννήθη μετὰ τὸν Βενιαμὶν Φραγκλῆνον καὶ

τὸν Οὐασιγκτῶνα ὁ γεωργὸς Λίγκων τῆς δημοκρατίας πρόεδρος, ὡς ὁ Κιγκιννάτος ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ τοῦ ἀρότρου αὐτοκράτωρ στρατηγὸς καὶ ἐν Ἀθήναις ὁ θῆς ἐπιστάτης ἐγένετο τοῦ δήμου καὶ ὡς ἀνεδείχθησαν ἐφαμίλλως διὰ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀξίας τοιοῦτοι ἐκ τοῦ μηδενὸς κατὰ τὸ σωτηριον ἔτος 1821 οἱ προπάτορες ἡμῶν, ὅτε δὴ πνευματικῶς ὄντες τῶν Τούρκων κρείττονες κατ' αὐτῶν διὰ τοῦτο ἐπανέστησαν, βραβεύσαντες καθ' ὅλην τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην χρονικὴν περίοδον τὸ πνεῦμα καὶ διδάξαντες ἡμᾶς τὴν πραγματικὴν τῶν ἔθνων πρόοδον, ἣτις ἀφορᾷ ὄντως τὴν τιμὴν καὶ προτίμησιν τῆς ἀνδραγαθίας καὶ οὐχὶ τῆς πατραγαθίας, τοῦ!) ὅπερ ἀπὸ τόσων ἤδη ἐδίδαξεν αἰῶνων ὁ μέγας ἡμῶν πρόγονος, ὁ βαθύνοος ἱστορικὸς Θουκυδίδης, οὗ ἐκάστη ῥῆσις ἀποτελεῖ παγκόσμιον καὶ ἀνέφικτον ἄχρι γε τοῦ νῦν διδασκαλίαν.

Καὶ ἐν ᾧ μὲν ἡ Ἀμερικὴ διδάσκει τὴν ἀνύψωσιν τῶν λαῶν διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀξίας καὶ μορφώσεως πάντων, ἡ Πολωνία—ἵνα ἐλάχιστα ἐκ τῶν ἀπείρων παραθέσωμεν καὶ παρὰ τὰ φῶτα ρίψωμεν τὴν σκιάν— διαφωτίζει, πῶς ἡ διεφθαρμένη εὐγένεια δύναται νὰ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα ἔθνους τινὸς καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτό· ἡ δὲ διαφθορὰ καὶ οἱ σφοδρότατοι ἐμπαθεῖς κομματικοὶ ἰδιοτελεῖς ἀγῶνες

καὶ ἡ τῶν νόμων περιφρόνησις καὶ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ πλεονεξία καὶ τὰ τούτοις παρομαρτοῦντα δεικνύσι σαφῶς πῶς δύνανται νὰ ἐνέγκωσιν ἐν ἔθνος εἰς τὴν θυελλώδη καταστροφὴν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ τῶν ἰσχυρῶν λείαν, οὔτινες οὐ παύονται ἀσχοῦντες μ' ὄλα τὰ ἐπὶ τοῦ χάρτου γεγραμμένα διεθνή δίκαια τὴν Κλεώνειον εἰσέτι δυστυχῶς ἀρχὴν τῆς τοῦ ἰσχυροτέρου βίας (Θουκ. γ, 37) καὶ διὰ τοῦτο παρέχοντες τοῖς λαοῖς τὴν μόνην ἐλπίδα τῆς σωτηρίας οὐχὶ διὰ δικαίων μόνων καὶ μνειῶν μεγάλων πράξεων, δι' ἃς δωροῦνται αὐτοῖς ἀάπτους ἐλπίδας, ἀλλὰ διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρχῆς τοῦ σπόρου καὶ θερισμοῦ, νοουθετοῦντες ἡμᾶς διὰ τῶν ἐαυτῶν πράξεων τό: *Laboremus*.

Ὅτι δὲ τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς ῥήτρα καὶ ἀρχὴ τῆς βελτιώσεως δύναται νὰ ἦ ἡμῖν πάλιν διδακτικὸν παράδειγμα αὐτὴ ἔστω ἡ Γαλλία ἐκ τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Ἡ Γαλλία — λέγομεν — τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος καὶ ἡ Γαλλία τῆς ἐκθηλύνσεως τῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας χρόνων τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος καὶ τοῦ μεταλλικοῦ πλούτου, ἀπέναντι τοῦ κοινῆς ἀγαθοῦ, τῆς κοινῆς πάντων οὐσίας.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐν κεφαλαίῳ. Ἡ δὲ πατριὸς ἡμῶν ἱστορία, ἡ ἐλληνικὴ, ἥς τὴν διδα-

σκαλίαν χάριν ὑμῶν ἀνελάβομεν, ἡ διδακτικωτάτη καὶ μεγίστη πασῶν ἐστίν, οὐ μόνον δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, διότι τὸ μικρὸν τὸν ἀριθμὸν μέλος τῆς μεγάλης τοῦ κόσμου Οἰκογενείας, οἱ Ἕλληνες, εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ τὰ μέγιστα παρήγαγε τῆς ἀνθρωπότητος κυήματα καὶ ὅπερ αὐτόν ποτε ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ δεποτισμοῦ καὶ ὅπερ διετέλεσε καὶ διατελεῖ ὁ φᾶρος ὁ φωτίσας καὶ φωτίζων τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν· διὰ τοῦτο ἡ ἑλλην. ἱστορία δὲν εἶνε ἀνάγνωσμα ἡμῶν, ἀλλὰ παγκόσμιον ἀνάγνωσμα, ὡς παγκόσμιον δίδαγμα, τὰ δὲ γεγονότα ταύτης κοσμοπολιτικά.

Διότι διερχόμενός τις λ. χ. τὴν ἑλλην. ἱστορίαν καὶ τὴν μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνάπτυξιν τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας καθορῶν καὶ ἀφικνούμενος πρὸ τῶν Περσικῶν, δὲν δύναται ἢ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ κατέχουσι τὴν πρώτην σελίδα καὶ περὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτῶν περίφροντις ἀναμένει σύμπας ὁ κόσμος· ἐν αὐτοῖς δηλονότι καθορᾶ τις τὴν σύραξιν τῆς ἀνατολῆς πρὸς τὴν δύσιν, τὸν πόλεμον τῆς ὕλης πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τοῦ δεσποτισμοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀναμένει ἐμβρόντητος νὰ ἴδῃ, ἂν σκότος μέλλῃ νὰ καλύψῃ τὸν κόσμον ἐκ τῆς ὑπερι-

αγρύσεως τῆς ὕλης καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ ἢ ἀν μέλλη νὰ περισωθῇ ὁ κόσμος ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πνεύματος· πείθεται δὲ τις ἀδιστακτικῶς ἐπὶ τὸν κρίνον τὰ γεγονότα ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ὅτι τῶ ὄντι ἔσωσέ ποτε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἢ μικρὰ Ἑλλάς τὸν κόσμον, διότι ἀναμφιβόλως τῶν Περσῶν κατισχυόντων τὰ ἐλληνικὰ φῶτα ἤθελον ἰβεσθῆ καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἐφ' ἧς ἤσκησε καὶ ἀσκει· ἡ αὐτὴ ἐπιρροὴν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἤθελε στερηθῆ τῶν μέχρι τοῦδε ἀρχῶν τῆς, δουλεία δὲ καὶ δεσποτισμὸς ἔμελλε νὰ καταλάβῃ τὸν κόσμον ἐξ οὗ ἰπισθοδρόμησις ἰσχυρὰ ἄχρι τῆς σήμερον ἤθελεν ἐπικρατεῖ ἀληθῶς ἐν αὐτῶ καὶ μεγίστη.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες φρονηματισθέντες διὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης καὶ κατατροπώσαντες διὰ τοῦτο τὰς πολλῶ κρείττους τῶν ἑαυτῶν Περσικὰς μετὰ ταῦτα δυνάμεις διὰ πραγματικῆς ἀνδρείας καὶ ἰλιανότητος καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν θεὰν τῆς ἐλευθερίας, ἦν ἔμαθον νὰ λατρεύωσι διὰ τῶν ἑαυτῶν νομοθετημάτων καὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως ἀρχήθεν, ἀφίχοντο εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην πνευματικὴν περιωπὴν διὰ χρησιμοποίησεως καὶ τελειώσεως τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου, ὥστε νὰ θεωρῶνται τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄριστον μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων.

Ἡ τελείωσις δι' αὐτῆ τοῦ ἔργου ἐγένετο τῶ ὄντι

ἀκτὰς τῆς Ἀσίας τὸ κῦμα τοῦ βορρᾶ καταδιώκων τὸν βάρβαρον ἐχθρὸν καὶ ἐλευθερῶν τοὺς ἀδελφοὺς Ἕλληνας ἐπανερχόμενος ἐκόμιζε πλοῦσια εἰς τὰς Ἀθήνας λάφυρα καὶ ἀνυψοῦτο αὐτὸς διὰ τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων μέχρι τοῦ πενταχοσιομεδίμου εὐπατρίδου· ὁ δὲ ὀλύμπιος Περικλῆς διατρίβων ἐν Ἀθήναις ἤστραπτε καὶ ἐβρόντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου διὰ τοῦ κυρίου τῶν φρενῶν λόγου καὶ καθωδήγει τοὺς Ἕλληνας διὰ τῶν κομιζομένων τούτων λαφύρων καὶ τῶν συμμαχικῶν φόρων εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν τελειότητα, εὐκαιρῶν καὶ ὁ ἴδιος ὡς ἕτερος τῆς νῦν Ἀγγλίας Γλάδστων, ὁ τοῦ Ὁμήρου θιασώτης καὶ ἐρμηνεύς, ἵνα ἀπὸ τῶν τοσοῦτων δημοσίων ἀσχολιῶν ἀσχολῆται ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς μεμουςωμένης Ἀσπασίας καὶ εἰς πνευματικὰς σπουδὰς καὶ μελέτας. (1)

Οὕτως ἐν τῇ χρυσῇ ἐκείνῃ περιόδῳ εἰς τὸ ὕπατον τῆς ἀκμῆς οἱ Ἕλληνες ἀφικόμενοι ἔλυσαν τὰ μέγιστα τῆς θρησκείας καὶ φιλοσοφίας προβλήματα διὰ τῶν τοσοῦτων μεγάλων ἀνδρῶν, ὧν προεξάρχει ὁ Σωκράτης, ἔφθασαν εἰς τὸ ἀνυπέρβλητον τῶν τεχνῶν, καὶ εὐτόλμως ἐπελήφθησαν παντὸς ζητήματος διὰ τοῦ ἑαυτῶν ἐκπροσώπου, τοῦ ἀναδι-

(1) Παπαρρηγ. Ἑλλ. Ἱστορ. Τόμ. Α'.

φητοῦ ἀπάντων τῶν μυστηρίων τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἄλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς εὐγενοῦς καὶ ὑψηλῆς δημοκρατίας μεταπίπτουσιν εἰς τὴν ὀχλοκρατικὴν καὶ ἀχαλίνωτον δημοκρατίαν καὶ φαίνονται παρακμάζοντες, δείγματα μόνον τῆς ἑαυτῶν ζωῆς παρέχοντες διὰ τοῦ μεγάλου τῶν Ἀθηναίων πολίτου, τοῦ Δημοσθένους, ὅστις δὲν προεμάντευσεν ἴσως τὴν μέλλουσαν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ πορείαν, ὡς ἡ κοπίς τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ Φωκίων καὶ ὁ Ἰσοκράτης, καὶ διὰ τοῦτο γοερῶς ἐθρήνησε τὴν καταπίπτουσαν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἐζήτησε παντὶ σθένει νὰ ἀναστυλώσῃ.

Κατὰ τὴν λαμπρὰν λοιπὸν ταύτην ἰδιαίτατα τοῦ Περικλέους ἐποχὴν ἀκμάσαντες οἱ πρόγονοι ἡμῶν καταλείπουσιν εὐγενὲς παράδειγμα εἰς ὃ, τι δύναται νὰ παραγάγῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ διδάσκουσι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν αἰωνίως τὴν ἀνθρωπότητα, ὑπὲρ ἧς ἔζησεν ὁ Ὅμηρος, ὁ Πλάτων, ὁ Σοφοκλῆς καὶ οἱ ἄλλοι ἀστέρες. Διατρέχοντες δὲ τὴν πατριὸν ἡμῶν διὰ τοῦτο ἱστορίαν διαβλέπομεν πῶς οἱ Ἕλληνας, οὔτινες ἐδίδαξαν καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν παρακμάσαντες δὲν ἀπέθανον, ἀλλὰ παρήγαγον ἐξ ἑαυτῶν τὸ παγκόσμιον τῶν Μακεδόνων κράτος τὸ

τοσοῦτον ἐπεκτεῖναν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ πῶς τοὺς ἄρξαντας τῆς Ἑλλάδος Ῥωμαίους συνεχώνευσαν πρὸς ἑαυτούς, καταστήσαντες τὴν ἑδρὰν τῆς ἀνατολικῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας πρωτεύουσιν Ἑλληνικῆς ἀρχῆς καὶ ἀναφανέντες ἤδη οἱ Ἕλληνας εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ τῆν τρίτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ φάσιν μετὰ τὴν Μακεδονικὴν, τὴν Χριστιανικὴν, ὡς Χριστιανοὶ πλείον Ἕλληνας.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ παλαιὰ τῶν Μεγαρέων ὑπὸ τὸν Βύζαντα ἀποικία, ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς πρὸς ἀνατολὰς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, Σέρβοι δὲ καὶ Βούλγαροι μετηνάστευσαν ἐκ τῶν βορειοτέρων μερῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ταύτην· οἱ δὲ Ἕλληνας οἵτινες μέχρι τοῦδε ἔζησαν καὶ ἤκμασαν ὑπὸ διαφόρους φάσεις καταλειφθέντες ἤδη μόνοι ὑπὸ τῆς Εὐρώπης. πίπτουσιν ὑπὸ τὴν δουλείαν τῶν ἐκ Ταρταρίας Ὀθωμανικῶν ὀρῶν, φανευθέντος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου τοῦ Δραγάτη καὶ κυριευθείσης τῆς πρωτεύουσῆς τοῦ Κράτους, τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453.

Ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν δὲ ζυγὸν οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν μεταπεσοῦσα πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ γῆ καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ-ον γενομένων ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων, θελομεν ἴδει, ὅτι δὲν ἀπόλλυται πάλιν ἐξ αὐ-

τῶν ἢ τῆς σωτηρίας ἐλπίς, ἀλλὰ καταδοκεῖται ἡ ὥρα τῆς ἐξεγέρσεως.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω διδακτικωτάτη ἐστὶν ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐξεγέρσεως, ὅπερ θέλομεν ἶδει καὶ ἐξετάσει εἶνε ὄντως τὸ διδασκτικώτατον αὐτῆς μέρος.

Διότι τί ἄλλο διδακτικώτερον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας, τί δὲ λαμπρότερον καὶ κατανουκτικώτερον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς Θεαμάτων, ὅσα παριστάνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ἡ ἱστορία, ἢ ἡ ἀνέγερσις ἔθλους πεπτωκότας μὲν διὰ τὴν κακίαν, ἀναγεννηθέντος δὲ διὰ τὴν ἀρετήν;

Τὸ σάλπιγμα τοιοῦτου πολέμου δὲν εἶνε ἄλλο ἢ ὕμνος χερουβεικὸς ἀδόμενος πρὸς τὸν ὕψιστον ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος, ὑπὲρ ὧν ἔλραυσε τὰ ἄρρηκτα δεσμὰ αὐτοῦ ὁ Ἕλληρ, — ἅπερ ἐπιβάλλει ὁ ἰσχυρότερος δυστυχῶς τῷ ἀσθενεστέρω ἑαυτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ — διδάσκων καὶ πάλιν τὸν κόσμον τοῦτον τὸ μέγα καὶ παράδοξον φαινόμενον, ὅτι ἡ δυσαναλογία τῶν δύο μερῶν ἡ ὑλικὴ δὲν δύναται νὰ κατισχύσῃ τῆς πνευματικῆς δυσαναλογίας καὶ ἔτι ἡ ἀρετὴ καὶ μόνῃ καὶ ἡ εἰς τὸ καλῆκον πραγματικὴ ἀφοσίωσις ὑπὲρ ἱεροῦ σκοποῦ ἐστὶν ἰκανὴ νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε μέγα θάρρος τοῖς πάσχουσι καὶ ἀδικουμένοις λαοῖς, «ὅταν ἄποροι καὶ ἀνίσχυροι ἀναδέχωνται μετὰ

σταθερᾶς ἀποφάσεως τὸν ἱερόν ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας, ἐναντίον τῆς πνευματικῆς καταθλίψεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς, τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀδικίας, τοῦ ἐθνικοῦ ἐξουθενισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.»

Ἡ Ἑλλάς σύσσωμος ἀναπετάσασα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐκήρυξεν ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀποφασίσασα μόνη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπὶ ἕξ ἔτη διατηρηθεῖσαν ἱεράν **συμμαχίαν** καὶ ἐνεγκοῦσα τὸ ἔργον αὐτῆς παρ' ἐλπίδα τῶν ἰσχυρῶν εἰς πέρας διὰ θουσιῶν, ἀταπαρνήσεως καὶ παραδειγματικῆς εἰς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσεως ἀνήγαγε τὸ κατόρθωμά της εἰς τὰ **κομπολιτικά** γεγονότα.

Διότι τὰ ἱερώτατα τῆς πατρίδος ἡμῶν καθήκοντα, ἅπερ τότε ἀνέλαβεν ἐκείνη νὰ ἐπιτελέσῃ οὐ μόνον δὲν ἐπεδοκιμάσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἀλλὰ τοσοῦτον μάλιστα ὑπεβιάσθησαν ὑπ' αὐτῶν, ὥστε ὁ διάσημος τότε διπλωμάτης Μετερνίχ τὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐθεώρησεν ὡς ἀνταρτικόν καὶ εὐτελές καὶ ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν Καρβοναρῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ ἄλλων ἐν Ἰταλίᾳ κινήματων, ἔπερ ὅαττον ἢ βράδιον περιέμενε νὰ καταδαμάσῃ ἢ αὐτοκρατορικῇ κυδέρνησις.

Καὶ αὐτὸς οὗτος λοιπὸν ὁ Μετερνίχ, δὲν ἐνόησεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις παρωμοίαζεν ἡφαιστείον ἐκραγὲν καὶ μέλλον νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμά του καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀτασθάλους τῆς πατρίδος ἡμῶν ὕβριστάς. Δὲν ἐνόησεν ὄντως καὶ οὗτος, ὅτι τὸ κίνημα ἐκεῖνο ἦτο κίνημα πράγματι Ἑλληνικόν, μέλλον ἐπὶ τέλος νὰ πραγματώσῃ τὸν σκοπὸν του καὶ ἀναγκάσῃ καὶ αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ καὶ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διὰ ταῦτα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου εἶνε μέγα γεγονός, ἐν ᾧ ἐνορᾷ τις ὀφθαλμοφανῶς ἐπενεργούσαν τὴν θείαν πρόνοιαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ κατορθώματα τῇ συνάρσει τοῦ θείου τελεσθέντα ἐξηνάγκασαν τὴν Ἑυρωπαϊκὴν πολιτικὴν νὰ δημοσιῶσῃ καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰς σωτηρίους ἐντολάς τῆς ἡλικῆς καὶ τὴν ἱερὰν φωνὴν τῆς πασχούσης ἀνωρωπότητος.

Τοιαύτην ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ θέλομεν ἰδεῖ μετὰ συγκινήσεως καὶ παλμῶν καρδίας τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν ἀναγέννησιν, ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῆς ὁποίας εὐτυχῆς θέλω νομισθῆ, ἂν οὐνηθῶ νὰ ἐνσταλάξω τὴν χαρὰν εἰς τὰ ὑμέτερα στήθη καὶ νὰ ἐγείρω τὴν πρὸς τὰ μεγάλα ἔφρασιν, ὅπερ παντὶ σθένει θέλω ἐπιδιώξαι.

Ἐν ταύτῃ θέλομεν ἰδεῖ τὸν τρόπον, δι' οὗ ἀναβήλουσιν οἱ ἐν μέσῳ αἱμάτων καὶ καταστροφῶν κοιτόμενοι πρὸ αἰῶνι, ἐν τῇ δουλείᾳ πρόγονοί μας, καὶ πόσον ἔνδοξος ἀνεφάνη ἡ ταλαιπωρηθεῖσα πατρίς καὶ καρποφόρος εἰς τοσούτους καὶ τοιούτους μεγίστους ἑαυτῆς σωτήρας, καὶ γόνιμος εἰς ἀγλαὰ καὶ ὑπέρλαμπρα τέκνα,

αναδείξασα νέον Περικλέα τὸν Μαυροκορδάτον καὶ νέους Μιλτιάδας καὶ Κίμωνας τὸν Κολοκοτρῶνην καὶ Καραϊσκάην καὶ νέον Θεμιστοκλέα τὸν Μιαούλην, οὗ τὰ ἱερὰ ὄσῳ κείνται ἐνηγκαλισμένα μὲ τὰ ἐκείνου παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάλου τοῦ Πειραῶς λιμένος—καὶ λοιποὺς ἐφαμίλλους τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν προγόνοις ἄνδρας, δι' ὧν ἀνεκτῆθη πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία καὶ ἐτέθησαν τὰ θεμέλια πρὸς οἰκοδομίαν τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἐθνικοῦ οἰκοδομήματος.

Μετ' ἐμοῦ δὲ διὰ τιῦτο κατὰ ταῦτα θά ἴδῃτε καὶ τινὰς μὲν σπαρακτικὰς διὰ τὴν ἐπάρατον διχόνοιαν σκηναῖς τοῦ πολυπαθοῦς Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς γλυκυτάτας τῷ ὄντι αὐτοῦ ἡμέρας, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκ σεβασμοῦ θέλομεν κλίνει τὸ γόνυ καὶ ἐξ ὧν, ὡς πέπεισμαι, θέλουσι γεννηθῆ καὶ κλῖ μένει ἐγκεχαραγμένα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ τὰ μεγάλα καθήκοντα ἅπερ ἔχομεν ὑπὲρ τῆς τιμαλφοῦς κληρονομίας, ἣν ἐκεῖνοι ἡμῖν διὰ ταῦτα κατέλιπον καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπομιμήσεως τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων παραδειγμάτων καὶ τῆς συντελέσεως τοῦ ἔργου ὅπερ ἐπεχείρησαν οἱ προπάτορες ἡμῶν τὸ 1821 νὰ ἐνέγκωσιν εἰς πέρας διὰ γεγονότων ἀνταξίων, μειζόνων καὶ τῶν Περσικῶν, μεθ' ὧν ταῦτα ἀδελφούμενα ἀποτελοῦσι τὰς δύο λαμπρὰς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας σελίδας.

Πόσον δὲ ἀφ' ἡμῶν ἐξήρτηται ἡ τελείωσις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Παλιγγενεσίας, αὐτὴ αὕτη διδάσκει ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ

τῆς ὑπάτης δόξης δούλοι γενόμενοι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς καταπτώσεως καὶ παρακμῆς ἠδυνήθησαν μετὰ τεσσάρων αἰώνων δουλείαν καθ' ἣν βανδαλισμὸν ἐκακοῦντο αὐτοὶ καὶ πάλιν ἄνευ μέσων καὶ ἄνευ δυνάμεων νὰ κρατιστεύσωσιν, ἐν τῷ μέγῳ τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν αἱμάτων, ἐνεκα τῆς σταθερᾶς, ἣν ἀνέλαβον, ἀποφάσεως μαχόμενοι ὑπὲρ πίστεως, ἐλευθερίας καὶ ἐθνικῆς τιμῆς ἀπέναντι τοῦ ἐξουθενισμοῦ καὶ τῆς δεινῆς δουλείας.

Ἄφ' ἡμῶν δὲ τῷ ὄντι θὰ ἴδωμεν διὰ τῶν πατρῶν ἡμῶν παραδειγμάτων, ὅτι ἐξήρτηται ν' ἀποδείξωμεν καὶ πάλιν τῷ κόσμῳ τὴν ἀληθῆ ἐκείνην ἀρχὴν ἔχουσαν κύρος, ὅτι τὰς κατακτήσεις καὶ καταλήψεις ξένων χωρῶν δὲν καθιστῶσι βεβαίας οὔτε συνθηκῶν σφραγίδες οὔτε αἰώνων σκωρίαί, οὔτε ψευδεῖς αἰτιολογίαι, ἀλλ' ἀπαράγραπτα δίκαια καὶ ἦθι καὶ μάλιστα ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐγγυήσεις διὰ τῆς εἰλικρινοῦς εἰς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσεως, ἧς πρέπει ἔσαι νὰ ἀναμιμνησκόμεθα τὸ παλαιὸν μεγαλεῖον καὶ τὰς νέας τῶν προπατόρων ἡμῶν ἀρετάς.

Ἡ ἐφορεία τῆς ἐν Πάτραις Σχολῆς τοῦ Λαοῦ δηλοῖ, ὅτι πᾶσιν τῶν ἀπὸ στόματος γινομένων ὁμιλιῶν τούτων τοῦ καθηγητοῦ κ. Ε. Γ. Παπαχαρατζῆ, αἰτινες πρακτικώταται πρὸς τοὺς ἄλλοις οὔσαι καθίστανται καὶ αὐτοτελεῖς καθ' ἐκάστας ὑπὸ τοῦ εὐγλώττου ἀγορητοῦ, θέλει προβαίνει εἰς ἔκδοσιν κατὰ σειρὰν, ἂν τὸ φιλόμουσον κοινὸν σπεύσῃ εἰς τὴν τῶν πόρων τῆς Σχολῆς ἀρωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν

• Πρὸς τὸ Φῶς •

Πωλεῖται ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τοῦ Λαοῦ

ἀντὶ λεπτῶν 50.

RAPPORTS SPECIAUX.

Contributions :

- de la Bulgarie : par M. A. Michailoff
- de la Hongrie : par M. A. de Osztrovsky
- de l'Italie : par M. G. Scarpitti
- de la Roumanie : par M. le Dr. J. Voicu
- de la Tchécoslovaquie : par M. J. Vesely

